

Ember, aki kutat

Barabás Zoltán, az Akadémia új tagja

Az Akadémia a levelező tagok sorába választotta Barabás Zoltánt, a biológiai tudományok doktorát, a szegedi gabonakutató intézet munkatársát.

*

— A közhiedelem most is öregnek, reszkető kezűnek és rigolyásnak hiszi a kutatót. Ön kilóg a képből.

— Nem biztos, hogy a valóságban is öreg, reszketeg és rigolyás mindenki, de az biztos, hogy szabványkutató nem is akartam soha lenni. Olyan ember csak, aki kutat.

— Aki keresztezi a búzát?

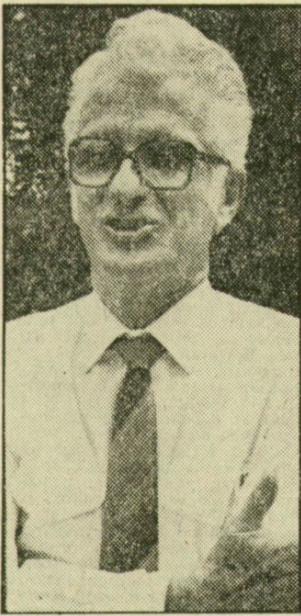
— Munkánk leglátványosabb része valóban az, hogy itt az új búza, én állítottam elő, de ez is másként értendő: én is tagja vagyok egy csoportnak, amelyik keresztezi a búzát. Csak hogy ez a munkánk csak csupán kicsike része, mondhatnám úgy is, mellékterméke, mint kagylónak a gyöngy. Addig gyötri a kagylót a homok, amíg gyöngyöt nem termel köré. Mi inkább azt kutatjuk, milyen módszerekkel lehet egyáltalán előállítani új fajtaikat, milyen módon lehet rászoktatni őket, hogy jól viseljék el a szárazságot, vagy hogy álljanak ellen a különböző fertőzéseknek. Ezerszámra fedeztük föl az újabbnál újabb növényvédő vegyszereket, a kártevők száma mégse ment lejjebb. Bele kéne építenünk a védekezésbe magába a növénybe. Kísérleti parcellákon meghaladtuk már a hektáronkénti 12 tonnát, jó lenne ezt az eredményt átvenni a hétköznapi gyakorlatba is. Ez is a kutatók föladata. Vissza szabad térnem egy pillanatra a rigolyáimra? Sajnos, vannak. Sikertől összehozom egy nagyon jó csapatot, hat-hét emberrel tudok is egyszerre kapcsolatot tartani, de legálább hetvennel-nyolcvannal kellene. Próbálom könyvből is tanulni, hogyan kell keresni az embereket, de alig találok megfelelőt. Merjem elmondani, hogy W. C.-n ülve franciát tanulok, és a vonaton olvasok? Máskor egyszerűen nincs időm rá.

— Munkatársai mégis sikeres búzanevelőnek mondják.

— Volt valaki, akinek összesen ötvenöt új fajtaja volt, öt bátran mondom én is sikeres embernek. Nekem azonban csak tizenkét fajta van. Jó, tudom, az is lehet nagyszerű kutató, akinek egész életében nem jön össze egy se, hozzá képest az enyém valóban jó, de újra mondom, én csak tagja vagyok egy csoportosulásnak, amelyik nagyszerűen nevel.

— A keresztezés mellett nagyszerű keresztezési adottságai is vannak. Elámul az ember, ha az új fajta nevét hallja.

— A búza ugyan gyönyörű növény önmagában is, de nyelvi szegénység lenne ködszámokkal emlegetni. A Csongort, a Boglárt, a Kincset, a Basát, a Minaretet, vagy az első fuzáriumtól mentes új fajtaikat, a Szemest — kimondani is jól esik. Megjegyezni könnyű. A Szemes nem csupán a

Balaton-part egyik ékessége, de környelvi változatban is szép. A Basát és a Minaretet török közvetítéssel Mexikóból kaptuk, utaljon tehát az alapanyag török voltára a név is. A Kincset egy unitárius templom falán láttam, régi és szép női névként. Nekem nagyon tetszik. Nem hiszem, hogy hamarjában elkezdjenek a lányokat ismét Kincsőre kereszteni, legálább mentsük át a nevet a búzába. A jelöltek között van István, Sarolta, Koppány, Laborc; a Minimanót akármelyik külföldi nyelven

beszéljük is, mindenki megérti, és elneveti magát.

— A Koppány neve talán arra utal, hogy főnégyelhető?

— Nem, de stabil, kemény fajta, és beleillik a nagy magyarok sorába. Ne szégyelljük elődeinket!

— Könyvek, dolgozatok?

— Egy könyvem megjelent már, társszerzője vagyok; egy a kiadását várja, egy pedig most készül. A dolgozatok számát nem tudom pontosan, 90—100 között lehet.

— Van egy angol nyelvű szegedi folyóirata is.

— Tizenharmadik évfolyamát éli, szerkesztői között Amerikától Japánig a világ szinte valamennyi neves kutatója megtalálható. Az eredeti dolgozatot sokszorosítjuk, és ennek dupla haszna van. Hamar megjelenik, és nincsen benne hiába. Gabonakutatói közlemények a címe, anyagát az egész világból levelezzük össze. Körülbelül a beérkező kéziratoknak felét visszaküldjük, mert a színvonalból nem akarunk engedni. Akik szerkesztik, talán nem is tudják, mi a társadalmi munka, de ingyen segítenek. Gyorsosága a legfőbb erénye a világ valamennyi kutatója számon tartja. Sokan hivatkoznak rá.

Jó szívvel gratulálunk a kitüntetéssel is főlérő nagyszerű eredményhez.

Horváth Dezső

Láthatatlan szemüveg

Kontaktlencse-laboratórium nyílik Szegeden

Néhány évvel ezelőtt színesek, sportolók kiváltsága volt a kontaktlencse, ám ma már Magyarországon is több mint 50 ezer ember hord „láthatatlan szemüveget”. Ez a — napjainkban már korántsem szokatlan — látásjavító sok kellemetlenségtől szabadít meg: gondoljunk csak arra, hány szemüveg repült el, tört darabokra focizás, futás, játék közben!

A kontaktlencse közvetlenül a szemre helyezhető műanyagból készült, s körülbelül a szivárványhártával egyező méretű. A szemnek csaknem teljesen láthatatlan, naponta 10—14 óráig hordható. Gondos vizsgálatok alapján kikísérletezett, szövetbarát anyagból készült, nem okoz allergiát. Két fő típusa van: a kemény és a lágy. Ez utóbbi, fajtatól függetlenül, 40—70 százalék vizet tartalmaz. A két lencsetípusnak számos változata létezik, Magyarországon a kemény mellett háromféle lágy (angol, cseh, finn gyártmányú) lencse kapható. Ezek közül gyakorlatilag minden szemre alkalmas valamelyik típus.

A kontaktlencse jobb minőségű látást biztosít, mint az azonos dioptriájú szemüveg. A látóhatár nem behatárolt, tehát az ember nemcsak azt látja élesen, ami a szemüvegkereten „belül” van. Mivelhogy a kontaktlencse kiküszöböli (főleg az crós) szemüveg okozta torzítást, jobb a térlátás. Természetesen sokan választják a kontaktlencsét kozmetikai, hiúsági okokból is. Ezenkívül vannak speciális esetek, amikor a látástípa szemüveggel nem javítható. A klasszikus eset: szürkehályogműtét alkalmával a beteg egyik szemlencsét eltávolítják, így a továbbiakban azt a szemét ki kellene zárni a látásból. Ilyenkor a beteg

szemre kontaktlencsét helyeznek, s ennek segítségével a látás visszaállítható.

A kontaktlencse nincs életkorhoz kötve, az emberek többsége alkalmas viselésre. Véglegesen a betegek 80—85 százaléka szokja meg, s ez nagyban függ attól, ki mennyire szorult rá. Szébeini Gézának, a budapesti szaküzlet vezetőhelyettesének véleménye szerint az a tapasztalat, hogy aki pusztán dioptriából, 1—2 dioptria fénytörési hiba esetén veszi meg, sokkal kevésbé használja rendszeresen, s így nehezebben tudja megszokni, mint az, akinél a rövid- vagy távollátás nagyobb mértékű.

A nálunk kapható kontaktlencsét még minden este le kell venni a szemről, de Nyugat-Európában és Amerikában már évek óta forgalomban vannak olyanok, amelyek hosszabb ideig hordhatók — rendszeres, szigorú orvosi kontrollal. Az orvosi tapasztalatai ezzel a lencsetípussal kapcsolatban nem egyértelműen kedvezőek. Így — míg korábban azt hirdették, hogy a hordási idő 2—3 évig is tarthat — ma már óvatosan fogalmaznak, „hosszan hordhatók”.

Az országban jelenleg két kontaktlencse-laboratórium működik, Budapesten és Kecskeméten. A budapesti üzlet óriási forgalmat bonyolít le, eddig körülbelül 45 ezren kaptak kontaktlencsét. Naponta 30—40 beteget fogadnak két, párhuzamosan működő rendelésben. Amíg a rendelő eljut valaki, csaknem fél évet kell várnia, ugyanis olyan sok a jelentkező, hogy csak novemberre vesznek fel előjegyzést.

Kecskeméten ilyen szempontból jobb a helyzet: ez a laboratórium csak Dél-Ma-

Politika és történelmi tudat

Befejeződött az agrártörténelmi konferencia Interjú Romány Pállal

A magyar parasztság történetének 1890 és 1930 közötti négy évtizede volt a témája annak a kétnapos tudományos konferenciának, melynek házigazdája a szegedi Móra Ferenc Múzeum volt. Az országos tanácskozás résztvevői megvitták a kettétört ívekkel, zátonyra futott vállalkozásokkal, félbe maradt folyamatokkal jellemzett korszak sok, a parasztsággal kapcsolatos problémáját. Többek között a parasztkérdés változásait, a mezőgazdaságban dolgozó tömegek sorsfordulóját, az agrármozgalmak motivációit, Nagyatádi Szabó István tevékenységének ellentmondásait. A vita-konferencia bevezetőjét Romány Pál kandidátus, a Bács-Kiskun megyei pártbizottság első titkára, az MTA Agrártörténelmi Bizottságának elnöke tartotta. Előadásra néhány megállapításának kifejtésére kértem.

— Egy személyben politikus és agrártörténelmi kutató. E helyzetből miként itéli meg a politika és tudomány, a politika igénye és a társadalmi történelmi tudatállapota közötti viszonyt?

— A három oldal feltételezi egymást. Gyakorta tűnhet úgy, hogy a megszorított évfordulók erősítik csupán ezt a kapcsolatot. Ez sem lebecsülendő, ám sok példával igazolható, hogy a mindennapok során a politika mind erőteljesebben igényli a tudományok, elsősorban a történettudományok együttműködését, az új kutatási eredmények közkinccsé tételét. Ezzel tisztábbá, differenciáltabbá tehető múltunk, sok felvetődő kérdésre adhatunk választ, és időnként figyelmeztető, jelző szerepet is játszhat. Tapasztalataim alapján állíthatom, hogy eredményes politikai

munka nem képzelhető el a hagyományok ismerete, a múltbeli eredmények számbavétele és a tapasztalatok összegzése nélkül, legyen az egy gazdaság, egy település, egy megye vagy egy egész társadalmi osztály múltja.

— Az örökség felmérésében jó szolgálatot tesznek az okosan szervezett évfordulók, jubileumok, megemlékezések. Egy friss példával hadd támasszam ezt a fát: az ellenfordalom negyedszázados évfordulójára szervezett különféle tudományos konferenciák szembesítették az egykori, friss értékeket a mostani, történelmi távlatból született elemzésekkel — nem minden tanulság nélkül.

— Vajon, nem egysíkúak-e ezek az évfordulós programok? Jobbára történelmi eseményekre, politikuskokra, művészekre emlékezünk. Kevesebb szó esik még a gazdaságtörténet fontos dátumairól, a technikai haladás úttörőinek, az agrártörténet formálóinak életéről, pályájáról.

— Ez így igaz, de abban is biztos vagyok, hogy a politikai jubileumok után eljutunk a gyárak és intézmények alapításának megünnepléséhez, s a költők, művészek sorában méltó helyet kapnak az ipar- és agrártörténet kiemelkedő személyiségei. Helyet kell kapniuk a társadalom tudatában. Bármerre jártam a világban, azt tapasztaltam, egyre nagyobb gondot fordítanak a hagyományok ápolására. New York üzleti negyedeiben, a hatalmas felhőkarcolók földszintjén ott a házimúzeum a régi masinakkal, a kezdetek szerény dokumentumaival, az úttörők tárgyaival. Mindez növeli a szupervállalat, a mammutkonzern hitelét, megbízhatóságát, az ott dolgozók kötődését, felelősségét. Itt említem meg, hogy ennek a folyorsult történelemváltató folyamatnak veszélyei vannak. A föllángoló helytörténelmi kutatások néha öncélúvá, igénytelenné válnak, értéket billentenek és mér-

téket tévesztenek. A politika, bár fogadókészsége minden eddiginél nagyobb, nem mehet bele ilyen zsákutcákba. És akkor is hibát követ el, ha bizonyos, pillanatnyi céljai számára fontosnak ítéli időszakot túlértékel. Sohasem juthat el oda, hogy a tudománnyal szemben állítsa: másként volt!

— Történelmi tudatunk egyik fontos része a parasztság megítélése, az agrárhistoria kapcsolata az általános történelmi folyamatokkal. Ez annál is indokoltabb, mert sok száz éven keresztül az egyedüli dolgozó osztály volt, de tekintették alsóbb néposztálynak és nemzetfenntartó erőnek is.

— A parasztság nevében és ellenére sokszor, sokféleképpen szóltak. Nem mindig maguk a parasztok, ők gyakrabban húzták ezekből a rövidebbet. Tény, hogy a magyar parasztság, az agrárlakosság mindig nagy szerepet játszott hazánk történetében. Nem véletlenül, hisz Kelet-Közép-Európa e táján a természeti és termelési adottságok erre predestináltak. Gondoljunk az orosz muzsik, a lengyel földműves, a magyar parasztszintre már misztifikált alakjára, S arra is, hogy ma, amikor hazánk lakosságának alig több, mint 10 százaléka dolgozik a mezőgazdaságban, az ágazat mégis életünk meghatározó része. Az agrártörténet nem a parasztság története, sokkal összetettebb, szélesebb körű, hiszen az agrártermelés változó viszonyaival, a paraszti- és agrármozgalmakkal, társadalmi és nemzetközi kapcsolataival éppúgy foglalkozik, mint eszközeivel és kiemelkedő személyiségeivel. E téren is megmozdult az állóvíz, nemrégiben jelent meg a Magyar Mezőgazdasági Múzeum gondozásában az Agrártörténelmi életrajzok címmű sok száz oldalas kötet, amely sorra veszi az iskola-teremtő tudósokat, jeles kutatókat, agrármozgalmi vezetőket, mezőgazdasági szaktekintélyeket. Ha ezen az úton haladunk, talán valamit változik a literatúra színvonalát, a tudomány, s a térszerek, gazdaságok nemcsak Tompa Mihályt vagy Dézsa Györgyöt választják névadóknak, hanem mondjuk Tessedik Sámuel vagy például Hevesi Ákóst, a „vörös gazdasziszet”, a spanyol polgárháború mártírját, akinek születési centenáriumát csöndben ünnepeltük nemrég.

Tandi Lajos

Ásólúd a Fehér-tón

Vasárnapi madárország, székfűvirágos májusi ünnepnap! Volt idő, midőn Szeged város egyik nevezetes hagyományának feltámasztásán nosztalgizáltunk. A régi vadvizországi feltámasztásán, visszaállításán próbálkoztunk. A halastavak kiépülésével eltűntek, áttelepültek a ritka sziki madarak... Hittük, örökre eltűntek. Évek hosszú sora után újra visszatértek... Költének, itt repülnek: gulipánok, széki lilék, godák és a kis törpecsér. Epp a halastavak székfűvel, kisebb-nagyobb szigetei váltak tojásbölcsökké. Halastói és természetvédelmi igények véletlen találkozására, könnyen lehetne tudatos ökológiai, emberi szabályozással. A mai Fehér-tó bizonyítja a — természet örök!

A „bennszülött madarak között” igen ritka vendég is van! Egy vörös ásólúd (Casarca ferruginea), amely hazánkban igen ritkán került távcső elé. Fel-tűnően szelíd, „barátságos”, sárgásfehér, rozsdavörös színű, furcsa, szokatlan alakú madár. Álnemű a réce és a lúd között, ősi népi neve találoán jellemző: tégla-réce! Déli faj (Algír, Dél-Spanyolország, Kis-Ázsia és Tatárszél lakója). Föld alatti járatokban fészkel. Ritka vendégek, székfűvirágos szikések öslakói, nádasok gémjei. Csodálatos paletta. Harmatos, borzongó füvek, párák víztükrök, szél neszezte nádasai között egy gondolat mindannyiunké! Örjüni (OKTH) és figyelemmel gondoskodni (halgazdaság) madárország lakóiról, s nemcsak „volt egyszer egy vadvizországi”, hanem van és lesz egy csodálatos madárország...

Csizmázia György

Varjú Erika